

การศึกษาแหล่งพืชสมุนไพรในป่าพรุน้ำจืด ของอุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดพะเยา

กฤตวิษณุ สุขขี้^{1*} พรรณิภา วงศ์ชัย¹ และจุฬาลักษณ์ ลาเกิด²

¹คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และ ²สถาบันความหลากหลายทางชีวภาพ
และสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นและอาเซียน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย 57100

*E-mail: nsukung@gmail.com

รับบทความ: 7 กันยายน 2562 แก้ไขบทความ: 8 พฤศจิกายน 2562 ยอมรับตีพิมพ์: 23 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจพืชสมุนไพรในระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง สิงหาคม พ.ศ. 2561 บริเวณป่าพรุน้ำจืดในอุทยานแห่งชาติกุยบุรี จังหวัดพะเยา ซึ่งมีพื้นที่ 48.7 ไร่ โดยวางแปลงศึกษาชั่วคราว ขนาด 20×50 เมตร จำนวน 1 แปลง โดยแบ่งเป็น 10 แปลงศึกษา ขนาด 10×10 เมตร ผลจากการสำรวจพบพืชทั้งหมด 16 ชนิด ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรที่มีการนำไปใช้ประโยชน์จำนวน 14 ชนิด ได้แก่ กะเจียน แคะหิน คำมอกหลวง ตาเสือใหญ่ ทุ่งฟ้า ผ่าเสี้ยน มะคังแดง มะตะหลวง มะหวด โมกใหญ่ เม่าไขปลา สวอง หยี่น้ำ และหว่า ดัชนีความหลากหลายชนิดพันธุ์ (Shannon–Wiener index) เท่ากับ 2.46 ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายชนิดพันธุ์น้อย และชนิดพันธุ์ที่มีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุด (IVI) คือ ผ่าเสี้ยน (33.34) รองลงมา คือ สวอง (26.97) แคะหิน (18.18) และมะหวด (14.59)

คำสำคัญ: พืชสมุนไพร ป่าพรุน้ำจืด อุทยานแห่งชาติกุยบุรี

A Study of Medicinal Plants Source in Freshwater Swamp Forest of Phu Sang National Park, Phayao Province

Krittawit Suk-ueng^{1*}, Punnipa Wongchai¹ and Juraraksana Lakerd²

¹Faculty of Science and Technology and ²The Institute of Biodiversity and Environment
for Local and ASEAN Development, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai 57100, Thailand

*E-mail: nsukung@gmail.com

Received: 7 September 2018 Revised: 8 November 2019 Accepted: 23 November 2019

Abstract

This study aimed to survey medicinal plants between July to August 2018 in the freshwater swamp forest (48.7 Rai) in Phu Sang National Park, Phayao province. Temporary plot (20×50 m) with 10 study plots (10×10 m) was created to survey medicinal plants. Sixteen species of plants were found in this plot. Of these 16 species, 14 species namely *Hubera cerasoides*, *Stereospermum tetragonum*, *Gardenia sootepensis*, *Aphanamixis polystachya*, *Alstonia macrophylla*, *Vitex canescens*, *Dioecrescis erythroclada*, *Garcinia xanthochymus*, *Lepisanthes rubiginosa*, *Holarrhena pubescens*, *Antidesma ghaesembilla*, *Vitex limonifolia*, *Derris indica* and *Syzygium cumini* were defined as medicinal plants. Shannon–Wiener index showed species diversity in low level (2.46). *Vitex canescens* had the highest importance index with the importance value of 33.3, followed by *Vitex limonifolia* (26.97), *Stereospermum tetragonum* (18.18) and *Lepisanthes rubiginosa* (14.59).

Keywords: Medicinal plants, Freshwater swamp forest, Phu Sang National Park

บทนำ

พื้นที่ป่าพรุน้ำจืดเป็นป่าที่ไม่ผลัดใบอยู่ในที่ลุ่มที่มีน้ำจืดขังติดต่อกันเป็นเวลายาวนาน อาจแห้งแล้งในบางครั้ง แต่ดินยังคงมีความชื้นสูง และดินเป็นกรดสูง มีซากของใบไม้และเศษพืชทับถมหนา ชนิดไม้ของป่านี้ต้องปรับตัวเป็นพิเศษ โดยต้องขึ้นอยู่ในน้ำและดินที่เป็นกรดสูง (pH 4–6) พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่มีรากแก้วค่อนข้างสั้น รากแขนง

แผ่กว้าง มีรากค้ำยัน โคนต้นมีพูพอน และมีรากหายใจ มีพันธุ์ไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมนี้ เช่น ตังหน (*Calophyllum tetrapterum*) ทองบั้ง (*Koompassia malaccensis*) ผลการสำรวจชนิดพันธุ์พืชในป่าพรุพบว่า มีชนิดพันธุ์ไม้ดอก 109 วงศ์ 437 ชนิด และเฟิร์น 15 วงศ์ 33 ชนิด นอกจากนี้พืชสมุนไพรที่อยู่ในป่าพรุมีประโยชน์ต่อมนุษย์ เช่น กระจูดไก่อใหญ่ (ใช้รากบำรุงโลหิต) ส้มกุ้ง (ใช้

รากรักษาโรคสัตว์จมูก) (Pattanaseree and Anantachoke, 2005; Marod and Kudintra, 2009)

พืชสมุนไพรที่อยู่ในป่าพรุในประเทศไทย มีประโยชน์ต่อมนุษย์ เช่น ย่านาง เถาวัลย์เปรียง บุกป่า หนอนตายหยาก ข้าวเย็นเหนือ เครือเขา ปูน หญ้าป็นตอ พลุข่าง ชายผ้าสีดา เกล็ดนาคราช ประชาชนนิยมการรักษาโรคด้วยสมุนไพรมากขึ้น มีการนำระบบแพทย์ทางเลือกมาใช้ตามหน่วยงานของสาธารณสุขในจังหวัดต่าง ๆ โดยที่ผู้เข้ารับการรักษาจะสามารถเลือกได้ว่าจะรักษาโรคด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันหรือรักษาโดยใช้สมุนไพร และยังมีการผลิตสมุนไพรในการรักษาโรคในโรงพยาบาลชุมชนด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการใช้สมุนไพรรักษาโรคเป็นศาสตร์ที่น่าสนใจ และควรมีการถ่ายทอดและอนุรักษ์ไว้เนื่องจากตำรับยาบางตำรับมีประสิทธิภาพมากในการรักษาโรค (Pattanaseree and Anantachoke, 2005)

อุทยานแห่งชาติภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ที่มีพืชสมุนไพรพื้นบ้านและเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศและธรรมชาติที่สำคัญ ในปัจจุบันอุทยานแห่งชาติภูซาง มีขนาดพื้นที่ประมาณ 284.8 ตารางกิโลเมตร (17,8049.62 ไร่) และเป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำลาว น้ำหาว น้ำเปือย น้ำบง และน้ำญวน โดยหล่อเลี้ยงพื้นที่เกษตรกรรมของประชาชนในเขตอำเภอภูซาง และอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา และอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย เนื่องจากต้นน้ำเป็นบ่อน้ำซับอุ่นซึ่งเป็นป่าพรุน้ำจืดที่มีความอุดมสมบูรณ์ และยังไม่เคยมีการศึกษามาก่อน ด้วยเหตุนี้จึงศึกษาข้อมูลของพืชสมุนไพรบริเวณป่าพรุน้ำจืดในอุทยานแห่งชาติภูซางสำหรับใช้เป็นฐานข้อมูลในการอนุรักษ์พืชสมุนไพรเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้

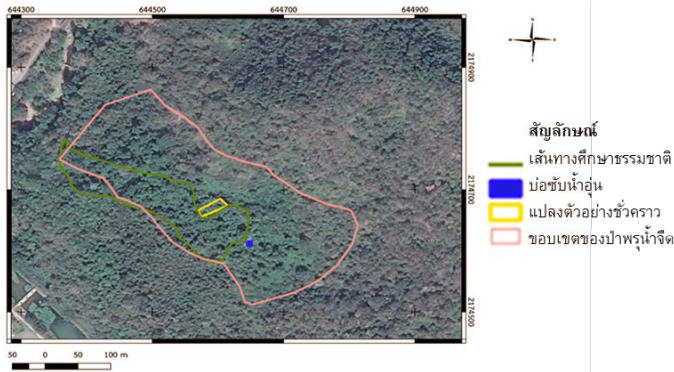
ของประชาชนและผู้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ได้เห็นคุณค่าในด้านการบำบัดรักษาโรค (Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, 2018)

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่ศึกษา: อุทยานแห่งชาติภูซางมีพื้นที่เป็นเทือกเขาสลับซับซ้อนติดเขตแดนสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความสูงตั้งแต่ 440–1,548 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง สภาพป่าในพื้นที่อุทยานแห่งชาติภูซางมี 5 ประเภท ได้แก่ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง ป่าดิบเขา ป่าดิบแล้ง และป่าสน พื้นที่ศึกษามีบริเวณป่าพรุน้ำจืด (บ่อน้ำซับอุ่น) อุทยานแห่งชาติภูซาง อำเภอภูซาง จังหวัดพะเยา มีพื้นที่ทั้งหมด 48.7 ไร่ อยู่ในตำแหน่งระหว่าง 64400–64500 องศาเหนือ และ 2174000–2175000 องศาตะวันออก ในระบบพิกัด UTM (Universal Transverse mercator) กริดโซน 47Q ตามระบบพิกัดมูลฐาน (global datum) WGS 84 (World Geodetic System 1984) หรืออยู่ระหว่างเส้นละติจูดที่ 19 องศา 39 ลิปดา 43.35 พิลิปดาเหนือ และเส้นลองจิจูดที่ 100 องศา 22 ลิปดา 45.02 พิลิปดา ตะวันออก (Phu Sang National Park, 2018; QGIS Development Team, 2019) (ภาพที่ 1)

การสำรวจพืชสมุนไพร

สำรวจพืชสมุนไพรในพื้นที่ศึกษาในระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง สิงหาคม พ.ศ. 2562 โดยการเดินสำรวจร่วมกับเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติภูซาง และใช้ระบบดาวเทียมนำร่องของโลก (global navigation satellite system: GNSS) เพื่อกำหนดตำแหน่งของพื้นที่ศึกษาตามคำแนะนำ

ภาพที่ 1 แปลงศึกษาพืชสมุนไพรบริเวณป่าพรุน้ำจืดในอุทยานแห่งชาติภูซาง

นำของเจ้าหน้าที่ของอุทยานแห่งชาติภูซาง จากนั้นวางแปลงตัวอย่างชั่วคราว (temporary plot) ขนาด 20×50 เมตร จำนวน 1 แปลง โดยในแปลงตัวอย่างแบ่งเป็น 10 แปลงย่อย แต่ละแปลงย่อยมีขนาด 10×10 เมตร เพื่อสำรวจไม้ใหญ่ที่มีเส้นรอบวงตั้งแต่ 30 เซนติเมตรขึ้นไป (Alder and Synnot, 1992; Jaitae, 2015) โดยวัดไม้ใหญ่ที่มีเส้นรอบวงที่ความสูงระดับบอก จากนั้นจัดทำบัญชีรายชื่อไม้ใหญ่ ได้แก่ ชื่อวงศ์ ชื่อวิทยาศาสตร์ และชื่อสามัญ รวมทั้งรวบรวมประโยชน์หรือสรรพคุณของพันธุ์ไม้จากแหล่งอ้างอิงต่าง ๆ เช่น ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (Pooma and Suddee, 2014) สมุนไพรในพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดนครราชสีมา (Pattanaseree and Anantachoke, 2005) หนังสือสมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภาคกลาง (Subcharoen, 2006a) หนังสือสมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภาคเหนือ (Subcharoen, 2006b) และ A field guide to forest trees of northern Thailand (Gardner *et al.*, 2000) รวมทั้งประเมินค่าความหลากหลายของชนิดพันธุ์ (species diversity) โดยใช้ดัชนีของ Shannon–Wiener และค่าดัชนีความสำคัญของพันธุ์ไม้ในสังคมพืช (importance value index: IVI) (Curtis and McIntosh, 1950;

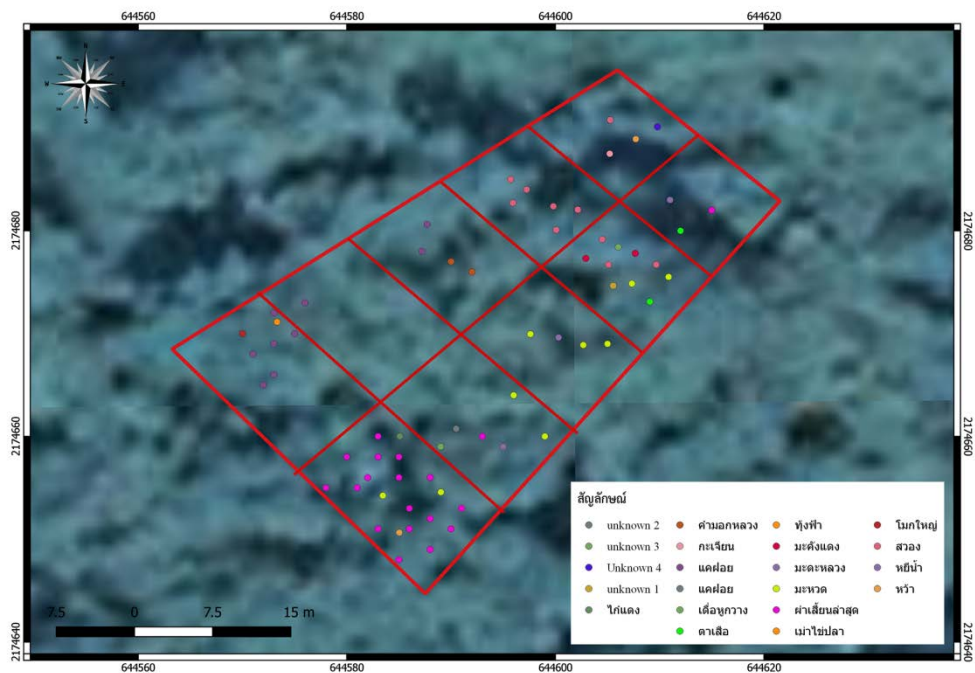
Kudintra, 1998; Sinworn and Viriyawattana, 2014)

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

พืชสมุนไพรในป่าพรุน้ำจืด

จากการสำรวจในแปลงศึกษาทั้ง 10 แปลง พบพืชจำนวน 12 วงศ์ 15 สกุล 16 ชนิด (ตาราง 1) ได้แก่ กะเจียน (*Hubera cerasoides*) ไก่แดง (*Ternstroemia gymnanthera*) หุ้งฟ้า (*Alstonia macrophylla*) แคนหิน (*Stereospermum tetragonum*) คำมอกหลวง (*Gardenia sootepensis*) เตื่อหูกวาง (*Meliosma simplicifolia* subsp. *simplicifolia*) ตาเสือใหญ่ (*Aphanamixis polystachya*) ฝ่าเสี้ยน (*Vitex canescens*) มะคังแดง (*Dioecrescis erythroclada*) มะตะหลวง (*Garcinia xanthochymus*) มะหวด (*Lepisanthes rubiginosa*) เม่าไขปลา (*Antidesma ghaesembilla*) โมกใหญ่ (*Holarrhena pubescens*) สวอง (*Vitex limonifolia*) หยี่น้ำ (*Demis indica*) และ หว่า (*Syzygium cumini*) (ภาพที่ 2 และภาพที่ 3) โดยพืชทั้งหมดในแปลงศึกษาไม่อยู่ในสถานะที่ถูกคุกคาม (Chamchuroon *et al.*, 2007)

ชนิดพันธุ์ที่มีค่าดัชนีความสำคัญสูงสุดคือ ฝ่าเสี้ยน (33.34) รองลงมา ได้แก่ สวอง (26.97)

ภาพที่ 2 ตำแหน่งของพันธุ์ไม้ในแปลงศึกษา

แคหีน (18.18) มะหวด (14.59) ตาเสือ (14.52) และความหลากหลายของชนิดพันธุ์โดยใช้สม-
 โมกใหญ่ (9.72) คามอกหลวง (6.29) มะคังแดง การของ Shannon–Wiener Index มีค่าเท่ากับ
 (6.28) หวี (6.28) มะตะหลวง (6.27) ทุ่งฟ้า (5.03) 2.46 ซึ่งแสดงว่ามีค่าหลากหลายของชนิดพันธุ์
 เตือยขาว (4.89) กะเจียน (4.88) ไก่แดง (4.88) น้อย
 เมาไขปลา (4.88) และหยีน้ำ (4.84) (ตาราง 1)

ตาราง 1 ค่าดัชนีความสำคัญ (IVI) ของพืชสมุนไพรในป่าพรุน้ำจืด

วงศ์	ชนิด	IVI
Annonaceae	<i>Hubera cerasoides</i> (Roxb.) Chaowasku	4.88
Apocynaceae	<i>Alstonia macrophylla</i> Wall. ex G.Don	5.03
	<i>Holarrhena pubescens</i> Wall. & G.Don	9.72
Bignoniaceae	<i>Stereospermum tetragonum</i> DC.	18.18
Clusiaceae	<i>Garcinia xanthochymus</i> Hook.f.	6.27
Leguminosae	<i>Derris indica</i> (Lam.) Bennet	4.84
Lamiaceae	<i>Vitex canescens</i> Kurz	33.34
	<i>Vitex limonifolia</i> Wall.	26.97
Meliaceae	<i>phanamixis polystachya</i> (Wall.) R.Parker	14.52
Myrtaceae	<i>Syzygium cumini</i> (L.) Skeels	6.28
Pentaphragaceae	<i>Ternstroemia gymnanthera</i> (Wight & Arn.) Bedd.	4.88

ตาราง 1 ค่าดัชนีความสำคัญ (IVI) ของพืชสมุนไพรในป่าพรุน้ำจืด (ต่อ)

วงศ์	ชนิด	IVI
Phyllanthaceae	<i>Antidesma ghaesembilla</i> Gaertn	4.88
Rubiaceae	<i>Gardenia sootepensis</i> Hutch.	6.29
	<i>Dioecrescis erythroclada</i> (Kurz) Tirveng.	6.28
Sabiaceae	<i>Meliosma simplicifolia</i> (Roxb.) Walp. subsp. <i>simplicifolia</i>	4.89
	<i>Lepisanthes rubiginosa</i> (Roxb.) Leenh.	14.59

ประโยชน์ของพืชสมุนไพรในป่าพรุน้ำจืด พืชสมุนไพรในป่าพรุน้ำจืดในอุทยานแห่งชาติภูซางมีทั้งหมด 14 ชนิด ซึ่งพบว่าพันธุ์ไม้แต่ละชนิดมีการใช้ประโยชน์ที่แตกต่างกัน (Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, n.d.; Highland Research and Development Institute, n.d.; The Botanical Garden Organization, n.d.; The Botanical Garden Organization, 1995, 1999, 2001; Taoprasert, 2006; Subcharoen, 2006a,b,c; Rajamangala University of Technology Srivijaya. 2009; Komutiban and Suksamran, 2011; Pichiensoonthorn and Jeerawong, 2013; Protected Area Regional Office 16 Mae Sariang, 2015; Medthai, 2017a,b,c) (ตาราง 1) ดังนี้

(1) โหมกใหญ่: ใช้ใบและลำต้นเป็นยาแก้ไข้ แก้ปวดท้อง และท้องอืด ใบเป็นยาขับน้ำนม ช่วยระงับอาการปวดกล้ามเนื้อ รักษาฝี และขับพยาธิในท้อง เปลือกต้นใช้แก้บิด บำรุงธาตุ แก้เสมหะเป็นพิษ ต้มน้ำดื่มช่วยระงับอาการปวดกล้ามเนื้อ และแก้ไข้ขับส้น รากใช้ขับโลหิตระดู ดอกใช้เป็นยาถ่ายพยาธิ แก่นใช้แก้กลากเกลื้อน ผลใช้แก้สันนิบาตหน้าเพลิง เมล็ดใช้แก้ไข้ แก้ท้องเสีย และรักษาโรคผิวหนัง

(2) ตาเสือใหญ่: ใช้เปลือกต้นเป็นยา

สมานแผล ขับโลหิต และขับระดู ใบใช้แก้บวม และผลใช้แก้บวมตามข้อ นอกจากนี้เนื้อไม้สามารถนำไปใช้ในการก่อสร้าง

(3) ทุ้งฟ้า: ใช้รากผสมเป็นยาบำรุงกำลัง เปลือกเป็นยาแก้ไข้ เป็นยาบำรุงกำลังและบำรุงกำหนด

(4) มะหาด: ใช้รากและใบช่วยรักษาอาการไข้ รากแก้พิษฝีภายใน วัณโรค แก้พิษร้อน และแก้กระษัยเส้นเอ็น เมล็ดใช้ต้มกับน้ำให้เด็กรับประทานแก้ไข้ชาง และแก้ไอกรน

(5) หว่า: ใช้เปลือกต้มน้ำดื่มแก้บิด ใบแก้บิดมูกเลือด ต้มน้ำใช้ชำระบาดแผล ต้มทาแก้โรคผิวหนัง ผลเป็นยาแก้หอบหืดจากอากาศเย็น แก้อาการแพ้ต่าง ๆ โดยต้มน้ำกิน ผลตากแห้งบดเป็นผง ต้มหรือตุ๋นกับหมูไม้ใส่เกลือกินแก้วัณโรค ปอด เมล็ดต้มหรือบดแก้โรคเบาหวาน ช่วยลดน้ำตาลในเลือด แก้บิดท้องร่วง แก้ไอหิวตกโรค

(6) กะเจียน: ใช้รากและใบแก้ไข้

(7) เม่าไข่ปลา: ใช้ลำต้น ใบ และรากแก้ไข้และขับปัสสาวะ ใบพอกแก้ปวดศีรษะ รังแค แก้ท้องอืด และแก้ไข้ ใบและผลต้มน้ำอาบแก้อาการโลหิตจาง ซีด และเลือดไหลเวียนไม่ดี

(8) แคหิน: ใช้ราก ใบและดอกเป็นยาแก้ไข้ เปลือกเนื้อไม้ใช้เป็นยาบรรเทาอาการปวดท้อง กิ่งและเนื้อไม้ใช้เป็นยาบรรเทาอาการแผลไฟไหม้

ดอกและผล ใช้เป็นยาแก้พิษแมงป่องต่อย

(9) ผ่าเสี้ยน: รากช่วยทำให้เจริญอาหาร เปลือกต้นเป็นยาแก้ไข้และแก้โรคตาขโมย เปลือกต้นและรากมีสรรพคุณเป็นยาแก้ท้องเสีย ต้นผสมกับขี้เหล็กบ้าน ขี้เหล็กแดง ขี้เหล็กขี้กลาก แก้โรคติดเชื้อ เช่น ซิฟิลิสโกโนเลีย

(10) หยีน้า: เปลือกแก้หิด

(11) สวอง: เปลือกต้นเป็นยาแก้ปวดเมื่อย ใบใช้พอกแผลและแก้ไข้

(12) มะตะหลวง: เปลือกใช้ถ่ายพยาธิ

(13) คำมอกหลวง: ราก เปลือกและแก่น ต้มดื่มหรือบดเป็นผงใช้บำรุงหัวใจและแก้ตัวเหลือง เนื้อไม้ใช้เข้ายากับโมกเดี่ยวและสามพันเตี้ยใช้ต้มกับน้ำเป็นยาต้มแก้บิดและถ่ายเป็นมูกเลือด แก่นใช้ผสมกับแก่นมะพอกนำมาต้มรวมกันให้หญิงอยู่ไฟใช้อาบและสระผม เมล็ดคำมอกหลวงนำมาต้มเดียวกับน้ำใช้ผสมเป็นยาฆ่าเหา

(14) มะคังแดง: เนื้อไม้มีรสเย็นเผื่อนใช้ต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้เลือดลมเดินไม่สะดวก แก้พิษโลหิตและน้ำเหลือง เนื้อไม้นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการปวดท้อง เนื้อไม้ใช้ผสมกับหัวยาข้าวเย็น นำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้กระษัยไตพิการ แก่นใช้ผสมกับมูยขาว มูยแดง หนามแห้ง เล็บแมว และเงียงปลาตุ๊ก เป็นยารักษา มะเร็ง โรคกระเพาะอาหาร แก่นนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการประจำเดือน แก่นนำมาต้มกับน้ำดื่มเป็นยาแก้อาการปวดเมื่อย รากใช้เป็นยาถ่าย เปลือกต้นใช้เข้ายากับมูยขาว ทำเป็นยา ลูกกลอน แก้วริดสีดวงทวาร เปลือกต้นใช้ตำพอกแผลสดเพื่อห้ามเลือด เปลือกต้นใช้เข้ายากับมูยขาว ทำเป็นยา ลูกกลอน แก้วอาการปวดเส้นเอ็น อัมพฤกษ์ อัมพาต

พันธุ์ไม้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์

ด้านอื่น ๆ ได้แก่ ไม้แดง (เปลือกและเนื้อไม้มีกลิ่นหอมและมีเสี้ยนละเอียดทำให้นำมาทำสวนผสมของรูป) และเตื่อหูกวาง (เนื้อไม้ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ และใช้สร้างบ้าน อย่างไรก็ตาม ควรสำรวจและรวบรวมพืชสมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภูซางเพิ่มเติม และสอบถามประชาชนที่ได้ใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรเพื่อให้คนในชุมชนได้ช่วยกันอนุรักษ์สมุนไพรในท้องถิ่นและสร้างความรู้ความตระหนักให้คนในชุมชนรู้จักและเห็นคุณค่าของสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน และร่วมกันอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป (Pattanaseree and Anantachoke, 2005; Prommanut *et al.*, 2014; Sinworn and Viriyawattana, 2014; Jintam *et al.*, 2015)

สรุปผล

แปลงศึกษาในบริเวณป่าพุ่มน้ำจืดในอุทยานแห่งชาติภูซาง จังหวัดพะเยา มีพืชทั้งหมด 16 ชนิด ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรที่นำไปใช้ประโยชน์จำนวน 14 ชนิด ได้แก่ กะเจียน แคะหิน คำมอกหลวง ตาเสือใหญ่ หุ้งฟ้า ผ่าเสี้ยน มะคังแดง มะตะหลวง มะหวด โมกใหญ่ เม่าไขปลา สวอง หยีน้า และหว่า โดยผ่าเสี้ยนมีความหนาแน่นมากที่สุด (1.9 ต้นต่อพื้นที่สำรวจ) และแคะหินเป็นไม้เด่นในพื้นที่สำรวจ (ความเด่นสัมพัทธ์ 0.17%)

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และนายบัณฑิต สมสุวรรณ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติภูซาง ที่สนับสนุนการศึกษาพืชสมุนไพรในอุทยานแห่งชาติภูซาง และขอขอบคุณนายอลงกรณ์ บัวแดง และนักศึกษาโปรแกรม

วิชาพลังงานและสิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

Alder, D. and Synnot, T. J. (1992). **Permanent Sample Plot Techniques for Mixed Tropical Forest**. Oxford: Oxford Forestry Institute.

Chamchumroon, V., Suphuntee, N., Tetsana, N., Poopath, M. and Tanikkool, S. (2017). **Threatened Plants in Thailand**. Bangkok: Office of the Forest Herbarium, Department of National Park, Wildlife and Plant Conservation.

Curtis, J. T., and McIntosh, R. P. (1950) The interrelations of certain analytic and synthetic phytosociological characters. **Ecology** 31: 434–455.

Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (2018). **Phu Sang**. Retrieved from http://park.dnp.go.th/visitor/nationparkshow.php?PTA_CODE=1099, July 22, 2018.

Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (n.d.). **Aphanamixis polystachya**. Retrieved from http://www.dnp.go.th/Pattani_botany/, June 10, 2018.

Gardner, S., Sidisunthorn, P., and Anusamsunthorn, V. (2000). **A Field Guide to Forest Trees of Northern Thailand**. Bangkok: Kobfai Publishing Project.

Highland Research and Development Institute. (n.d.). **Meliosma simplicifolia**. Retrieved from <https://eherb.hrdi.or.th/>, July 3, 2019.

Jaitae, S. (2015). **The Diversity, Utilization of Medicinal Plants and Conservation Cultural Ecology in Li Watershed, Lumphun Province**. Chiang Mai: Chiang Mai Rajabhat University. (in Thai)

Jintham, S., Takonpakdee, P. and Atthisilp-wet, C. (2015). The Study of herbal medicine diversity and local wisdom by participatory process in Dongbang community, Tambol Dongbang, Amphoe Mueang, Changwat Prachin Buri. **Journal of Thai Interdisciplinary Research** 10(3): 1–9. (in Thai)

Komutiban, O., and Suksamran, S. (2011). Xanthones from the Stem Bark of *Garcinia Xanthochymus*. **Journal of Srinakharinwirot University (Journal of Science and technology)** 3(6): 63–69. (in Thai)

Kudintra, U. (1998). **Ecology: Fundamental Basics in Forestry**. Bangkok: Kasetsart University. (in Thai)

Marod, D. and Kudintra, U. (2009). **Forest Ecology**. Bangkok: Kasetsart University. (in Thai)

Medthai. (2017a). **Mok Luang**. Retrieved from <https://medthai.com/Mok Luang>, July 3, 2019.

Medthai. (2017b). **Kham Mok Luang**. Retrieved from <https://medthai.com/Kham Mok Luang>, July 3, 2019.

Medthai. (2017c). **Makang Daeng**. Retrieved from <https://medthai.com/Makang Daeng>, July 3, 2019.

Pattanaseree, T., and Anantachoke, C. (2005).

- Herbal Plants in Swamp Areas in Narathiwat Province.** Forest Management and Forest Products Research Office. Bangkok: Royal Forest Department. (in Thai)
- Phu Sang National Park. (2018). **Warm Water Pond.** Payao: Phu Sang National Park.
- Pichiensoonthorn, C., and Jeerawong, W. (2013). **Thai Traditional Pharmacy Handbook Volume 2.** Bangkok: Amarin. (in Thai)
- Prommanut, P., Somprasong, W. and Thum-makajondach, M. (2014). Species diversity of edible mushrooms in Mae Sanam Silvicultural Research Station, Hod District, Chiang Mai Province. **Khon Kaen Agriculture Journal** 42(2): 339–344. (in Thai)
- Protected Area Regional Office 16 Mae Sariang. (2015). **Vitex limonifolia.** Retrieved from <http://www.fca16mr.com/webblog/blog.php?id=608>, July 10, 2019.
- QGIS Development Team. (2019). **QGIS Geographic Information System.** Retrieved from <http://qgis.osgeo.org>, July 22, 2019.
- Rajamangala University of Technology Srivijaya. (2009). **Botany follow in Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn.** Songkhla: Neopoint. (in Thai)
- Sinworn, S., and Viriyawattana, N. (2014). The diversity of medicinal plants and utilization in Khoa Phra, Doembangnangbuat district, Suphanburi province. **SDU Research Journal** 7(1): 1–19. (in Thai)
- Pooma, R., and Suddee, S. (2014). **Thai Plant Names Tem Smitinand Revised Edition 2014.** Bangkok: Office of the Forest Herbarium, Department of National Park, Wildlife and Plant Conservation. (in Thai)
- Subcharoen, P. (2006a). **Herbal book in National Parks of Central Thailand.** 2nd ed. Nonthaburi: Thai Traditional Medicine Textbook Development Center. (in Thai)
- Subcharoen, P. (2006b). **Herbal book in National Parks of Northern Thailand.** Nonthaburi: Thai Traditional Medicine Textbook Development Center. (in Thai)
- Subcharoen, P. (2006c). **Herbal book in National Parks of Northeastern Thailand.** Nonthaburi: Thai Traditional Medicine Textbook Development Center. (in Thai)
- Taoprasert, Y. (2006). **Medical and Herbal Text book of Tai Yai Tribe (Shan).** Chiang Rai: School of Traditional and Alternative Medicine. (in Thai)
- The Botanical Garden Organization. (1995). **Queen Sirikit Botanical Garden Volume 2.** Bangkok: O.S. Printing House. (in Thai)
- The Botanical Garden Organization. (1999). **Tree in Garden.** Bangkok: Professor Dr. Sa-nga Sappasri Foundation. (in Thai)
- The Botanical Garden Organization. (2001). **Queen Sirikit Botanical Garden Volume 5.** 2nd ed. Chiang Mai: The Botanical Garden Organization. (in Thai)
- The Botanical Garden Organization. (n.d.). **Plant Databases.** Retrieved from <http://www.qsbg.org/Database/plantdb/mdp/medicinal-specimen.asp?id=321>, July 10, 2019.